

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2026.4.14>
УДК 343.9

Юрій Вікторович **НИКІТІН**

д.ю.н., професор, Київський університет права НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8568-7180>

Роман Олександрович **КОРОТЯ**

аспірант, Київський університет права НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5976-2181>

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

У статті окреслено ознаки об'єкта легалізації майна. Визначено, що родовим об'єктом легалізації майна є сфера господарської діяльності, яка є широкою за змістом й охоплює як суспільні відносини власне у сфері виробництва та суспільного розподілу товарів та послуг, так і суспільні відносини у сфері функціонування економічних та фінансових інструментів. Визначено, що безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 Кримінального Кодексу України, має характеризувати не лише суспільні відносини, яким безпосередньо завдано шкоду, але й відобразити ознаки його родового об'єкту, що у нашому випадку становить сферу господарської діяльності.

Ключові слова: об'єкт кримінального правопорушення, родовий та безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, предмет складу кримінального правопорушення, кримінальна відповідальність, легалізація (відмивання) майна, злочинність, кримінальне законодавство

Стаття надійшла 18.03.2026

Статтю прийнято 26.03.2026

Статтю опубліковано 17.04.2026

ВСТУП

За загальним правилом статті про кримінальні правопорушення групуються у тексті кримінального закону за родовим об'єктом. Ст. 209, в якій закріплено норму про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, розміщено у розд. VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», а тому як родовий об'єкт складу цього кримінального правопорушення треба розглядати сферу господарської діяльності. Проте слід зауважити, що у літературі назву розд. VII Кримінального Кодексу України (ККУ) неодноразово піддано критиці як таку, що не відображає родовий об'єкт кримінальних правопорушень, закріплених у цьому розділі.

МЕТА статті – аналіз об'єкта та предмета складу кримінального правопорушення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті застосовано такі методи, як аналіз та синтез, порівняння, пояснення, формулювання логічного висновку, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

О.О. Дудоров вказує на неоднозначність назви цього розділу Особливої частини ККУ. Законодавцю можна закидати те, що ця назва, не відображаючи родовий об'єкт відповідних посягань як основу побудови Особливої частини ККУ, чітко не показує, які саме відносини поставлено під охорону за допомогою кримінально-правових норм, об'єднаних у вказаний розділ ККУ. Відчуття невдалості назви останнього посилюється, якщо взяти до уваги те, що у сфері господарської діяльності могут бути вчинено злочини, які не є власне господарськими (наприклад, підкуп службової особи юридичної особи приватного права, службове підроблення, шахрайство, привласнення або розтрата майна) [1].

У літературі висвітлено різні визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень у сфері госпо-

дарської діяльності: 1) суспільні відносини у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт чи послуг: А.О. Винник, О.З. Мармура, О.Ф. Пасека [2], О.О. Швидкий [3]; 2) суспільні відносини у сфері економіки або економічної діяльності; 3) конгломерат відносин, що складаються в процесі руху коштів, речей, прав, дій у сфері цивільного обороту країни; 4) наявна система господарювання; 5) суспільні відносини, що утворюють систему господарювання; 6) суспільні відносини, що виникають у процесі виробництва, що виражені всією сукупністю галузей господарства суспільного продукту, його розподілу та обміну, виконання робіт та надання послуг вартісного характеру, а також у процесі формування та виконання бюджетів від результатів господарювання.

Отже, сфера господарської діяльності характеризується ознаками, які відображають її суб'єктів, що здійснюють економічну діяльність в її різних проявах, тобто промислову, торгівельну, підприємницьку або професійну діяльність, що охоплює як виробництво, так і споживання у виді розподілу і перерозподілу матеріальних та нематеріальних благ у суспільстві, що є одним із завдань держави. Тому сфера господарської діяльності як родовий об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених у розд. VII ККУ, відображає їх багатогранність та має власне економічний характер. «Економіка» як категорія економічної науки – це сукупність суспільних відносин як у виробничій, так і у невиробничій сферах, що становить економічний базис певного суспільного ладу, або господарство певної країни або його галузь. На нашу думку, це унеможливило визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень розд. VII ККУ виключно як господарської діяльності, а тому погоджуємося з його визначенням саме як сфери господарської діяльності, що дає змогу розкрити її у ширшому контексті економіки і віднайти місце легалізації майна у сфері господарської діяльності. [4]

Як слушно звертає увагу Ю.В. Швець, незаконні фінансові потоки (НФП) впливають на економічний та

соціальний розвиток будь-якої країни у безліч способів. Незадокументовані потоки коштів до країни, за її межі, а також всередині неї серйозно впливають на державні доходи, багатство, яке в іншому разі можна було б інвестувати у витрати на суспільні потреби та реалізацію економічних та соціальних реформ. Через незаконні фінансові потоки, особливо пов'язані з організованою злочинністю, також виводяться кошти із легальної економіки, що може змусити державу спрямовувати більше ресурсів на запобігання злочинної діяльності та відповіді реагування на неї, або на допомогу чи виплату компенсації жертвам. Витік ресурсів та втрата податкових надходжень, спричинені НФП, блокують процес розширення базових соціальних послуг та інфраструктурних програм, спрямованих на покращення добробуту та реалізацію можливостей всіх громадян, зокрема бідних людей [5].

Отже, виходячи з розміщення статті про легалізацію майна у розд. VII ККУ, родовим об'єктом є сфера господарської діяльності, яка є широкою за змістом та охоплює як суспільні відносини власне у сфері виробництва та суспільного розподілу товарів та послуг, так і суспільні відносини у сфері функціонування економічних та фінансових інструментів.

С.О. Харитонов розглядає легалізацію майна, одержаного злочинним шляхом як кримінальне правопорушення у сфері нормальної підприємницької діяльності, також віднісши до цієї групи: підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205-1 ККУ); протидію законній господарській діяльності (ст. 206 ККУ); протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (ст. 206-1 ККУ); умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ст. 209-1 ККУ); маніпулювання на організованих ринках (ст. 222-1 ККУ); маніпулювання на енергетичному ринку (ст. 222-2 ККУ); незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 ККУ); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 ККУ); розголошення комерційної, банківської таємниці або професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках (ст. 232 ККУ); незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232-1 ККУ); незаконне використання інсайдерської інформації стосовно оптових енергетичних продуктів (ст. 232-3 ККУ) [6].

Відмінності у визначенні видового об'єкта та віднесення до нього різних за своїми ознаками кримінальних правопорушень викликають сумнів у можливості виділення універсальних ознак кримінальних правопорушень, які могли б бути близькими або однорідними з легалізацією майна, отриманого злочинним шляхом, за винятком хіба що кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209-1 ККУ, тобто умисного порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. І навіть у цьому

разі, на нашу думку, наявність двох кримінальних правопорушень, які посягають на встановлений порядок запобігання та протидії легалізації майна, є недостатньо для визначення видового об'єкта. Водночас це не спростовує можливості виділення видових об'єктів інших кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Водночас можливість виділення видового об'єкта серед кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності не означає можливість і доцільність його виділення з усіх вказаних кримінальних правопорушень. Це обумовлює наявність у розд. VII ККУ як тих кримінальних правопорушень, які можуть бути об'єднані за критерієм видового об'єкта, так і тих, стосовно яких це не є можливим з огляду на відсутність у згаданому розділі ККУ інших однорідних кримінальних правопорушень. Саме до таких кримінальних правопорушень відноситься легалізація майна, а тому вважаємо недоцільним виділення видового об'єкта цього кримінального правопорушення, обмежуючись встановленням родового об'єкта.

Варто вказати, що у проєкті нового ККУ норму про легалізацію майна розміщено у розд. 6.3 «Кримінальні правопорушення проти фінансів», в якому об'єднано злочини і кримінальні проступки, що спричинюють шкоду відносинам, які складаються у процесі фінансової діяльності держави, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарської діяльності. Причому легалізацію майна виокремлено в окремий підрозділ і охоплює цілу низку кримінальних правопорушень: 1) легалізація (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом (ст. 6.3.31); 2) легалізація (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, вчинена з необережності (ст. 6.3.32); 3) неналежне інформування про операції, які підлягають фінансовому моніторингу (ст. 6.3.35); 4) розголошення таємниці фінансового моніторингу (ст. 6.3.36).

Справді, у недалекому минулому у судовій практиці траплялися випадки, за яких суди кваліфікували розпорядження майном, здобутим злочинним шляхом на власний розсуд, як легалізацію майна. Прикладом цього є вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 18 лютого 2014 р., яким ОСОБА_1 та ОСОБА_2 визнано винуватими у вчиненні злочинів, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 3 ст. 209 КК. Зокрема, ОСОБА_1 за попередньою змовою з ОСОБА_2, вчинив таємне викрадення грошових коштів з магазину на суму 474 184 грн, тобто в особливо великому розмірі, з яких 42 400 грн витратив на придбання автомобіля. Зазначені дії суд кваліфікував як легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, а саме вчинення правочину з коштами, здобутими внаслідок вчинення предикатного злочину – крадіжки. В апеляційному порядку вирок не переглядався (№ 1527/9184/12) [7].

Проте таке правозастосування було завідомо помилковим, оскільки не узгоджувалося з приписами ст. 209 ККУ у редакції, тоді чинній. Зокрема, беручи до уваги положення ст. 209 ККУ у редакції Закону України № 4025-VI від 15 листопада 2011 р., під легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, слід розуміти вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскування незаконного походження коштів чи володіння ними, прав на такі кошти, джерела їх походження, а також вчинення з такими коштами фі-

нансової операції чи укладення стосовно них угоди за умови усвідомлення особою того, що їх одержано незаконно. Під діями, спрямованими на приховання чи маскуванню незаконного походження коштів, одержаних унаслідок вчинення предикатного діяння чи володіння ними, а так само прав на них, джерела їх походження слід розуміти будь-які дії особи, за допомогою яких маскується чи приховується факт одержання таких коштів, що передували легалізації (відмиванню) цих доходів. Тому обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього складу злочину є спеціальна мета легалізації, тобто надання правомірного вигляду володінню, користуванню та розпорядженню коштами та майном. Це чітко розмежує легалізацію майна та розпорядження майном, здобутим злочинним шляхом на власний розсуд. Тому заради справедливості слід вказати, що у сучасній практиці судів випадків ототожнення легалізацію майна та розпорядження, майном, здобутим злочинним шляхом на власний розсуд, не виявлено.

Вважаємо, що безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 ККУ, має характеризувати не лише суспільні відносини, яким безпосередньо завдано шкоду, але й відобразити ознаки його родового об'єкта, що у нашому випадку становить сферу господарської діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, родовим об'єктом легалізації майна є сфера господарської діяльності, яка є широкою за змістом та охоплює як суспільні відносини власне у сфері виробництва та суспільного розподілу товарів та послуг, так суспільні відносини у сфері функціонування економічних та фінансових інструментів.

Безпосереднім об'єктом легалізації майна є суспільні відносини стосовно легального обороту грошей і майна, що охоплює окремі аспекти господарського (економічного) обороту – сфери обороту товару (взаємозамінних товарів) та послуг, що має на меті отримання прибутку, та цивільного обороту – системи відносин, метою якої є вільне відчуження об'єктів цивільних прав або їх перехід від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим способом (ст. 178 Цивільного Кодексу України).

Обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 ККУ, є його предмет – майно, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом. Під майном у такому разі слід розуміти рухоме і нерухоме майно, кошти (готівкові і безготівкові гроші як в національній, так і в іноземній валюті), права на такі кошти чи майно, віртуальні активи, електронні гроші та інші види активів.

Список використаних джерел

1. Дудоров О.О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ, 2017. 872 с.
2. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності (в схемах) / А.О. Винник та ін. Львів, 2023. 160 с.
3. Швидкий О.О. Кримінально-правова характеристика об'єкта та предмета легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Т. 34 (73). № 6. С. 167-172.
4. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ, 2006. С. 79.
5. Швець Ю.В. Злочинний обіг активів у фокусі кримінологічного аналізу. *Legal Bulletin*. 2025. No 2 (16). С. 153-154.
6. Харитонов С.О. Система кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 62.
7. Проект нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення: монографія / П.П. Андрушко та ін. Київ, 2024. 494 с.
8. Вирок Суворівського районного суду м. Одеси № 1527/9184/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37245789>

References

1. Dudorov O.O. Criminal law: theory and practice (selected works). Kyiv, 2017. 872 p. (in Ukrainian).
2. Criminal offenses in the sphere of economic activity (in schemes) / A.O. Vynnyk et al. Lviv, 2023. 160 p. (in Ukrainian).
3. Shvydkyi O.O. Criminal law characteristics of the object and subject of legalization (laundering) of property obtained by crime. *Academic notes of the V.I. Vernadsky TNU. Series: legal sciences*. 2023). Vol. 34 (73). No. 6. pp. 167-172. (in Ukrainian).
4. Zavadskiy Y.S., Osovska T.V., Yushkevych O.O. Economic Dictionary. Kyiv, 2006. P. 79. (in Ukrainian).
5. Shvets Y.V. Criminal circulation of assets in the focus of criminological analysis. *Legal Bulletin*. 2025. No. 2 (16). pp. 153-154. (in Ukrainian).
6. Kharytonov S.O. System of criminal offenses in the sphere of economic activity. *Law and Society*. 2023. No. 6. P. 62. (in Ukrainian).
7. Draft of the new Criminal Code of Ukraine: prerequisites for development, conceptual principles, main provisions: monograph / P.P. Andrushko et al. Kyiv, 2024. 494 p. (in Ukrainian).
8. Verdict of the Suvorovskiy District Court of Odesa No. 1527/9184/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37245789>. (in Ukrainian).

Yurii NIKITIN

Doctor of Legal Sciences, Professor, Kyiv University of Law of NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8568-7180>

Roman KOROTIA

postgraduate student, Kyiv University of Law of NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5976-2181>

OBJECT AND SUBJECT OF THE CRIMINAL OFFENCE OF LEGALIZATION (LAUNDERING) OF PROPERTY OBTAINED BY CRIMINAL MEANS

It is determined that the generic object of property legalization is the sphere of economic activity, which is broad in content and covers both social relations in the sphere of production and social distribution of goods and services, and social relations in the sphere of functioning of economic and financial instruments. The direct object of property legalization is social relations regarding the legal turnover of money and property, which covers certain aspects of economic (economic) turnover - the sphere of turnover of goods (interchangeable goods) and services, which aims to make a profit, and civil turnover - a system of relations, the purpose of which is the free alienation of objects of civil rights or their transfer from one person to another by succession or inheritance or in another way (Article 178 of the Civil Code of Ukraine). A mandatory sign of a criminal offense, provided for in Article 209 of the Criminal Code, is its subject - property, in respect of which the factual circumstances indicate its criminal acquisition. In this case, property should be understood as movable and immovable property, funds (cash and non-cash money in both national and foreign currency), rights to such funds or property, virtual assets, electronic money and other types of assets. It is justified that actions aimed at concealing or masking the illegal origin of funds received as a result of committing a predicate act or possessing them, as well as rights to them, the source of their origin should be understood as any actions of a person by means of which the fact of receiving such funds, which preceded the legalization (laundering) of these incomes, is masked or concealed. Therefore, a mandatory feature of the subjective side of this element of the crime is the special purpose of legalization, i.e. giving a lawful appearance to the possession, use and disposal of funds and property. This clearly distinguishes the legalization of property and the disposal of property obtained by criminal means at one's own discretion. Therefore, for the sake of fairness, it should be noted that in modern court practice, cases of identification of legalization of property and disposal of property obtained by criminal means at one's own discretion aren't identified. It is determined that the direct object of a criminal offense, provided for in Art. 209 of the Criminal Code of Ukraine, must characterize not only social relations that are directly harmed, but also reflect the features of its generic object, which in our case is the sphere of economic activity. Differences in the definition of a specific object and the attribution to it of criminal offenses that are different in their features raise doubts about the possibility of distinguishing universal features of criminal offenses that could be close or homogeneous with the legalization of property obtained by criminal means, with the exception of the criminal offense provided for in Art. 209-1 of the Criminal Code, i.e. intentional violation of the requirements of the legislation on prevention and counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of the proliferation of weapons of mass destruction. And even in this case, in our opinion, the presence of two criminal offenses, as encroaching on the established procedure for preventing and countering the legalization of property, is not enough to determine a specific object. At the same time, this does not refute the possibility of distinguishing specific objects of other criminal offenses in the field of economic activity. At the same time, the possibility of distinguishing a specific object among criminal offenses in the field of economic activity does not mean the possibility and expediency of its separation in relation to all the specified criminal offenses.

Keywords: object of a criminal offense, generic and direct object of a criminal offense, subject of a criminal offense, criminal liability, legalization (laundering) of property, crime, criminal legislation